

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Eylül/September 2023, s. 10: 695-712

**Faustçu Pazarlık Olarak Teknoloji: Neil Postman'ın Teknoloji Hakkındaki 5 Fikri ile
Marshall McLuhan'ın Tetrad'ının İncelenmesi**

Technology as a Faustian Bargain: Examination of Marshall McLuhan's
Tetrad with Neil Postman's 5 Ideas about Technology

Ali Hasan HAMUT

Doktora Öğrencisi, Mararmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

PhD Student, Marmara University Faculty of Communication

alihanhamut@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8914-7081

DOI: 10.56720/mevzu.1336224

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 1 Ağustos / August 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 1 Eylül / September 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül / September 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atıf / Citation: Hamut, Ali Hasan. "Faustçu Pazarlık Olarak Teknoloji: Neil Postman'ın Teknoloji Hakkındaki 5 Fikri ile Marshall McLuhan'ın Tetrad'ının İncelenmesi". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (Eylül 2023): 695-712.

<https://doi.org/10.56720/mevzu.1336224>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Postman, kültür, eğitim, medya ve iletişim üzerine yazmış olduğu kitaplarla teknolojinin bu alanlarda birey ve toplum hayatına nasıl etkiler doğurduğunu ortaya koymuştur. Dünya tarihini bir teknoloji tarihi olarak gören ve geliştirilen teknikler üzerinden sınıflandıran Postman, aynı zamanda medya ekolojisi kavramını ortaya koymuş ilk kişidir. Bunun dışında teknoloji dönemlerini tanımladığı tenokrasi ve teknopoli kavramları da ona aittir. Postman'ın fikir dünyasında doktora öğrencisiyken tanışmış olduğu McLuhan'ın etkisi çok yüksektir. McLuhan ise 1960'lı yıllarda ortaya koymuş olduğu "the medium is the message", "küresel köy" ve "hot-cold medya" gibi kavramlarla öne çıkmış ve bir kamusal entelektüele dönüşmüştür. Hocası olan Harold Innis'in dünya tarihini iletişim araçları üzerinden yorumlaması McLuhan'ın medya anlayışının temelini oluşturmuştur. Hem Postman hem de McLuhan teknolojinin kendisi nötr bir araç olarak görmekten ziyade değer yüklü bir çevre unsuru olarak betimlemektedirler. Teknolojinin insan üzerindeki etkisini çeşitli kavramlar ve analizler üzerinden inceleyen bu iki akademisyeni ayıran temel şey ise teknolojinin yaratmış olduğu çıktılarını nötr ya da ahlaki olarak okumalarıdır. Bu noktada Postman daha karamsar ve etik olarak teknoloji - insan ilişkisini incelerken, McLuhan sürekli olarak bir dairesel dönüşümü vurgulamaktadır. Hem Postman hem de McLuhan açısından öne çıkan kavramlardan bir tanesi de Faustçu pazarlıktır. Yeni bir teknolojinin sunduğu her avantaja karşılık gelen bir dezavantaj vardır şeklinde tanımlanabilecek olan bu tanımlama ismini Johann Wolfgang Goethe'nin Faust isimli kitabındaki şeytanla yapılan pazarlıktan almaktadır. Medya ve İletişim çalışmaları açısından önemli iki figür sayılan Neil Postman ile Marshall McLuhan'ın teknoloji anlayışlarını ele alacağımız bu makalede, teknolojinin birey ve toplum açısından nasıl bir Faustçu pazarlık yarattığı ele alınacaktır. Çevre olarak medyanın incelenmesi olarak bilinen medya ekolojisi geleneği için de önemli olan bu iki ismin teknolojinin insan hayatı ve kültürleri üzerinde etkilerini incelemeye yarayan Neil Postman'ın "5 things" ile Marshall McLuhan'ın Tetrad kuramı üzerinden insan ve teknoloji arasındaki ilişki incelenecektir. Marshall McLuhan'ın ölümünden sonra yayımlanan *Laws of Media: The New Science*'ta medya yasaları olarak öne sürdüğü Tetrad soruları ile Neil Postman'ın 1998 yılında

Teknolojik Değişimler Hakkında Bilmeniz Gereken Beş Şey olarak bir bildiri de ortaya koyduğu beş fikri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Neil Postman, Marshall McLuhan, Medya Ekolojisi, Teknoloji Felsefesi, Tetrad. Faustçu Pazarlık

Abstract

Postman, with his books on culture, education, media and communication, has revealed how technology affects individual and social life in these areas. Postman, who sees world history as a history of technology and classifies it through developed techniques, is also the first person to put forward the concept of media ecology. Apart from this, the concepts of tenocracy and technopoly, which he defines as technology periods, belong to him. The influence of McLuhan, whom Postman met while he was a doctoral student, was very influential in the world of ideas. McLuhan, on the other hand, came to the forefront with concepts such as "the medium is the message", "global village" and "hot-cold media" that he put forward in the 1960s and became a public intellectual. The interpretation of world history through communication tools by his teacher, Harold Innis, formed the basis of McLuhan's understanding of media. Both Postman and McLuhan describe technology itself as a value-laden environment element rather than as a neutral tool. The main thing that distinguishes these two academics, who examine the effect of technology on people through various concepts and analyzes, is that they read the outputs created by technology as neutral or moral. At this point, while Postman is more pessimistic and ethically examining the technology-human relationship, McLuhan constantly emphasizes a circular transformation. One of the prominent concepts for both Postman and McLuhan is the Faustian bargain. This definition, which can be defined as there is a corresponding disadvantage for every advantage a new technology offers, takes its name from the bargain with the devil in Johann Wolfgang Goethe's book Faust. In this article, in which we will discuss the technology understanding of Neil Postman and Marshall McLuhan, who are two important figures in media and communication studies, it will be discussed how technology creates a Faustian bargain for the individual and society. The relationship between human and technology will be examined through Neil Postman's "5 things" and Marshall McLuhan's Tetrad theory, which are important for the media ecology tradition known as

the study of the media as the environment. Tetrad questions put forward as media laws by Marshall McLuhan in *Laws of Media: The New Science*, published after his death, and five ideas put forward by Neil Postman in a statement in 1998 as *Five Things You Should Know About Technological Changes* will be evaluated.

Keywords: Neil Postman, Marshall McLuhan, Media Ecology, Philosophy of Technology, Tetrad, Faustian Bargain

Giriş

Teknoloji ve insan ilişkisi özellikle dünya savaşları sırasında ve sonrasında felsefeciler ve iletişim bilimciler tarafından ele alınan bir mesele halini almıştır. Teknolojinin unsurlarının nötr bir araç mı yoksa değer yüklü mü olduğu teknolojik determinizm, özerk teknoloji, araçsalcılık, hafif ve sert determinizm gibi kavramlar eşliğinde incelenmiş ve incelenmeye devam etmiştir. İletişim yaklaşımlarından Kuzey Amerika iletişim çalışmaları, Toronto School ya da Newyork School olarak da bilinen Medya Ekolojisi geleneğinin iki önemli temsilcisi olan Neil Postman ve Marshall McLuhan teknoloji ve insan ilişkisinde teknoloji ve iletişim araçlarını değer yüklü olarak gören tarafı temsil etmektedirler.

Teknoloji felsefesi çalışmaları içerisinde de görülen çalışmalarıyla McLuhan, ortamın kendi önyargıları, yani zayıf ve güçlü yönleri olduğunu ortaya koymaktadır. Postman ise tarihi süreçleri teknolojik perspektiften ele alarak alet kullanan kültürler, teknokrasiler ve teknopoliler olarak tanımlayarak teknolojinin insanlar ve toplum üzerinde belirli bir gücü olduğunu temelde kabul etmektedir. Medya Ekolojisi çalışmalarının temelini oluşturan bu anlayış iletişim ve medya çalışmalarına daha önce üzerinde durulmayan ortamın ya da aracın toplumdaki bağımsız olarak bir etkisinin olduğu düşünce üzerinden çalışmalar yapılmasına olanak tanımıştır.

McLuhan'ın yapmış olduğu çalışmalar arasında insan üretimi olan her şeye uygulanabilir olan ve dört sorudan oluşan Tetrad Kuramı, gelişen yeni teknolojinin neyi geliştirdiği, eskittiği, geri aldığı ve tersine çevirdiği sorularından oluşmaktadır. McLuhan'ın Tetrad kuramına alternatif olarak Postman, medyanın etkilerine ilişkin "5 things" olarak adlandırdığı beş fikirden oluşan teknoloji ve medya hakkındaki fikirlerini ortaya koymuştur. Teknolojinin ve

özelde medyanın etkilerine ilişkin yapılan bu çalışmalarda öne çıkan kavram ise “Faustçu pazarlık” olarak ortaya çıkmıştır. Yeni bir teknolojinin sunduğu her avantaja karşılık gelen bir dezavantaj vardır şeklinde tanımlanabilecek olan bu tanımlama ismini Johann Wolfgang Goethe’nin Faust isimli kitabındaki şeytanla yapılan pazarlıktan almaktadır.

Çevre olarak medyanın incelenmesi olarak bilinen Medya ekolojisi geleneği Postman ve McLuhan’ın çalışmalarının ortak olarak ele alınmasının sağlayan bir gelenek olmuştur. Bu gelenek içerisinde Jacques Ellul, Harold Innis, Lewis Mumford, Walter Ong ve Eric Alfred Havelock gibi isimlerde görülmektedir. Ortam, çevre ve yanlılık (bias) gibi terimlerle medya çalışmalarını ele alan medya ekolojisi geleneği çalışmaları dünya tarihini de iletişim ve teknoloji tarihi sınıflandırmaları oluşturarak incelemektedir. Çoklu disiplinli bir yapı oluşturan medya ekolojisi geleneği teknoloji çalışmaları, sözlü ve yazılı kültür çalışmaları, dil çalışmaları, kültürel çalışmalar ve yanlılık çalışmaları gibi çalışma alanları bulunmaktadır.

Çalışmada öncelikle Postman ve McLuhan’ın teknoloji ve medya çalışmaları genel hatlarıyla ele alınmıştır. İki düşünürün kesişim noktası olan medya ekolojisi geleneği de yer verilmiştir. Medya ekolojisi geleneğinin önemli kavramlarından biri haline gelen Faustçu pazarlık kavramı Postman ve McLuhan’ın geliştirmiş olduğu “5 things” ve “Tetrad kuramı” üzerinden incelenmiştir.

1. Neil Postman

Postman, medya ve iletişim çalışmaları açısından 20. Yüzyılın ikinci yarısında çalışmalarıyla kendinden söz ettiren bir akademisyen olarak bilinmektedir. Araştırma alanı oluşturarak insan ve teknoloji arasındaki ilişkiler üzerine incelemelerde bulunmuştur. Özellikle elektronğin ve televizyonun insanlar üzerindeki etkisini konu edinerek insan bilincinde nasıl değişiklikler oluşturduğundan söz etmiştir. Televizyonun bir eğlence paradigması olarak görülmesinin siyaset, eğitim ve din gibi toplumsal alanlara empoze edilmesinden ve araçsallaştırılmasından endişe duymuştur (Cali, 2017, s.131). Marshall McLuhan, Harold Innis, Walter Ong ve Eric Havelock gibi Toronto School olarak adlandırılan iletişim bilimcilerinin çalışmalarında öne çıkarmış olduğu kulak-göz sözlü-yazılı kültür arasındaki temel karşıtlıkları konu edinmiştir.

Postman, dünya tarihini teknoloji tarihi olarak okurken teknolojinin sınırlı kullanımının olduğu dönemi alet kullanan kültürler, teknolojinin kullanımının yükselişte olduğu ve gelişmeye devam ettiği dönemi teknokrasi, teknolojinin kültürü teslim alıp tekelleştirdiği dönemi ise Teknopoli olarak tanımlamıştır (Postman, 2006). Bu ayrım McLuhan'ın ayrımı olan sözlü, yazılı ve elektronik medya ortamlarına karşılık gelmektedir. Postman iletişim çalışmalarının yanında eğitim, dilbilim ve anlambilim konularında da önemli katkılar sunmuştur. Postman'ı diğerlerinden ayıran en önemli tarafı ise medyanın etkilerinin doğası gereği ne iyi ne kötü olarak tanımlamalarının dışında çalışmalarına ahlaki bir misyon yüklemiş olmasıdır (Cali, 2017, s. 134). Postman bu konuda McLuhan'dan ayrıldığını, ahlaki veya etik bir bağlam içinde yapılmadığı sürece medyayı incelemenin bir anlamı olmadığı belirtmiştir (Lum, 2006, s.11).

Postman, teknolojinin kültürü teslim alışını anlatmış olduğu 1992 yılında yayınladığı *Teknopoli* kitabında kültürün artık özelliklerini teknolojide araması, doyumunu teknolojide bulması ve emirlerini teknolojiden alması olarak teknolojinin tanrılaşması olarak kavramsallaştırmıştır. Lewis Mumford'un *Mega Makine* ve Jacques Ellul'ün *Teknik* kavramıyla *Teknopoli* kavramı benzeşmektedir. Teknopoli kavramsallaştırması teknoloji çalışmaları açısından da etkilerini keşfetmek açısından önemlidir. Herhangi bir teknoloji veya araç için insanın ne şekilde teslim olduğunu yapılacak çalışmalar açısından alan sunmaktadır.

Postman'ın sunmuş olduğu teknoloji tanımlarının üç tanesi de tüm medya için belirtmiş olduğu listeler ve tanımlardır. 1998'de Colorada'da yapılan toplantıda sunmuş olduğu ve bu yazı için temel alınan liste 5 *things* olarak isimlendirmiştir (Postman, 1998, s.1). Postman'ın kavramsallaştırmış olduğu bu 5'li yapı dışında iki farklı yerde benzer içerikleri taşıyan 6'lı ve 10'lu iki ayrı tanımlaması daha mevcuttur. 5 temel fikre dayanan bu 'fikirler' McLuhan'ın ölümünden sonra oğlu Eric McLuhan ve kendi ismiyle yayınlanmış olan *Laws of Media: The New Science* kitabında ortaya koymuş olduğu Tetrad yasalarını hatırlatmaktadır (McLuhan ve McLuhan, 1988, s.7). İlk fikir, tüm teknolojik değişimin bir değiş tokuş olduğudur (Postman, 1998, s.2). Postman bu fikri faustyen pazarlık olarak da adlandırmaktadır. Teknolojinin getirmiş olduğu her yeni avantaj bir başka taraftan dezavantaj oluşturmaktadır. İkinci

fikir, bu avantaj ve dezavantajların nüfusun tamamına eşit bir şekilde dağılmadığıdır. Teknolojik değişim konusunda hangi grupların, hangi iş kolunun bundan faydalanıp faydalanamayacağı konusudur. Üçüncü fikir, ise özellikle Harold Innis'in ortaya koymuş oldu yanlılık konusudur. Postman'da bu üçüncü fikirde her teknolojiye bir yanlılığın ve yatkınlığın olduğunu belirtmektedir. Dördüncü fikir ise medya ekolojisi geleneğinin temel bağlamını da belirtmektedir. Teknolojinin değişimi bir eklenti olarak değil, ekolojik olarak değerlendirilmelidir. Beşinci ve son fikir ise teknolojinin mitik bir hal almasıdır. Toplum teknolojiyi organik bir şey olarak değerlendirirken "şeylerin doğal düzenini bir parçası" olarak görmeye başlamasıdır:

1. Her zaman teknoloji için bir bedel öderiz - teknoloji ne kadar büyükse, bedel de o kadar büyük olur ... yeni bir teknolojinin sunduğu her avantaj için, her zaman buna karşılık gelen bir dezavantaj vardır ... "Yeni bir teknoloji ne yapacak?" "Yeni bir teknoloji neyi geri alacak?" sorusundan daha önemli değildir.

2. Yeni teknolojilerin avantajları ve dezavantajları asla nüfus arasında eşit olarak dağılmaz. Bu, her yeni teknolojinin bazılarını fayda sağladığı ve bazılarını zarar verdiği anlamına gelir. Hatta hiç etkilenmeyenler de vardır.

3. Her büyük teknoloji, epistemolojik, politik veya sosyal bir önyargı ile gömülüdür. Bazen bu önyargı büyük ölçüde bizim avantajımızdır.

4. Teknoloji her şeyi değiştirir ve bu nedenle tamamen Bill Gates'in ellerine bırakılmayacak kadar önemlidir. Teknolojik yenilikler konusunda dikkatli olmalıyız. Teknolojik değişimin sonuçları her zaman çok büyük, genellikle öngörülemeyen ve büyük ölçüde geri döndürülemezdir.

5. Teknoloji efsanevi hale gelme eğilimindedir- yani, şeylerin doğal düzeninin bir parçası olarak algılanır ve bu nedenle hayatlarımızı bizim için iyi olandan daha fazla kontrol etme eğilimindedir. Bir teknoloji efsanevi hale geldiğinde, her zaman tehlikelidir çünkü o zaman olduğu gibi kabul edilir ve bu nedenle kolayca değiştirilmeye veya kontrol edilmeye açık değildir (Postman, 1998, s.2-7).

Postman'ın bu "beş fikri" anlayışına paralel olarak on ilkeye dayalı bir teknoloji eğitimi çağrısı *End of The Education'* da Amerikan okullaşması ve sosyalleşme krizlerine bir çözüm yolu olarak sunulur bulunmaktadır:

1. Tüm teknolojik değişimler Faustçu bir pazarlıktır. Yeni bir teknolojinin sunduğu her avantaja karşılık gelen bir dezavantaj vardır.

2. Yeni teknolojilerin avantajları ve dezavantajları, nüfus arasında asla eşit olarak dağılmaz. Bu, her yeni teknolojinin bazılarına fayda sağladığı ve bazılarına zarar verdiği anlamına gelir.

3. Her teknolojinin içinde güçlü bir fikir vardır, bazen iki veya üç güçlü fikir. Dilin kendisi gibi, teknoloji de bizi belirli bakış açılarını ve başarıları tercih etmeye ve bunlara değer vermeye ve diğerlerini ise dışlamaya yatkın hale getirir. Her teknolojinin insanların aklını nasıl kullandığını, bedenlerimizle neler yapmamızı sağladığını, dünyayı nasıl kodladığını, hangi duyuları güçlendirdiğini, hangi duygusal duyguları güçlendirdiğini ifade eden ve entelektüel eğilimleri göz ardı eden bir felsefesi vardır.

4. Yeni bir teknoloji genellikle eski bir teknolojiye savaş açar. Zaman, dikkat, para, prestij ve bir "dünya görüşü" için onunla rekabet eder.

5. Teknolojik değişim ek değildir; ekolojiktir. Yeni bir teknoloji yalnızca bir şeyler eklemekle kalmaz; her şeyi değiştirir.

6. Bilginin kodlandığı sembolik biçimler nedeniyle, farklı teknolojilerin farklı entelektüel ve duygusal önyargıları vardır.

7. Bilgilerinin erişilebilirliği ve hızı nedeniyle, farklı teknolojilerin farklı politik önyargıları vardır.

8. Fiziksel biçimleri nedeniyle, farklı teknolojilerin farklı duygusal önyargıları vardır.

9. İçinde bulunduğumuz koşullar nedeniyle, farklı teknolojilerin farklı sosyal önyargıları vardır.

10. Teknik ve ekonomik yapıları nedeniyle, farklı teknolojilerin farklı içerik eğilimleri vardır (Strate, 2014, s38-39.).

Son olarak Postman'ın diğer tanımı *Building a Bridge to the Eighteenth Century* isimli kitabında bu sefer McLuhan'ın Tetrad kuramındaki gibi soru yapılarından oluşmaktaydı. Teknoloji tartışmasında medya ve değişim hakkında şu altı sorunun altını çizdi:

1. Bu teknolojinin çözüm olduğu sorun nedir?
2. Bu kimin sorunu?
3. Teknolojik bir çözümden en çok hangi kişiler ve hangi kurumlar ciddi şekilde zarar görebilir?
4. Bu sorunu çözdüğümüz için hangi yeni sorunlar ortaya çıkabilir?
5. Teknolojik değişim sayesinde ne tür kişi ve kurumlar özel ekonomik ve politik güç elde edebilir?
6. Yeni teknolojiler dilde hangi değişiklikleri zorunlu kılıyor ve bu tür değişikliklerle neler kazanılıyor ve kaybediliyor? (Postman, 1999, s. 42-53)

2. Marshall McLuhan

Kuzey Amerika iletişim çalışmaları açısından önemli bir panteon oluşturmuş olan Toronto Üniversitesinin önemli parçası McLuhan ünlü aforizması "ortam, mesajdır" ile medya ve iletişime yaklaşımını ortaya koymuştur. 1950'li yıllarda *Explorations* isimli dergide iletişim ve medya çalışmalarıyla alakalı yazıları yayımlandıktan sonra Edmund Carpenter ile birlikte 1960 yılında *Explorations in Communication* isimli bir antoloji yayınlandı (Carpenter ve McLuhan, 1960). 1962 yılında yayınlamış olduğu *Gutenberg Galaksisi* kitabıyla sistem, çevre, ortam ve ekoloji kelimelerini eş anlamı olarak kullanmıştır. Yazılı kültürden elektronik kültüre geçişi "küresel köy" olarak ifadelendiren McLuhan, elektronik bağımlılık gerektiren yeni dünya düzenini sözlü kültürün hakim olduğu köy hayatına benzetmiştir (McLuhan, 1962, s.43). McLuhan 1964 yılında yayınladığı *Understanding Media: The Extensions of Media* kitabı ile herkes tarafından bilinir hale geldi (McLuhan, 1964). Çağdaş medya ortamlarının dönüştürücü gücünü ele alan kitabında duyu algılarını da ele almaktadır.

Teknoloji, medya ve araç kelimelerini benzer anlamlarda kullanmanın ötesinde McLuhan, tüm insan icatlarını medya olarak görmektedir. McLu-

han'ın öldükten sonra yayınlanmış olan *Laws of Media: The New Science* kitabında geliştirmiş olduğu Tetrad kuramının da temelleri bu kitapta atılmıştır. McLuhan, medya ekolojisinin de temel fikirlerini ortaya koyarak kullandığımız medyaların, nasıl düşündüğümüz, nasıl hissettiğimiz, duygularımızı nasıl kullandığımız, yaşam biçimlerimiz ve dünya görüşlerimiz üzerinde öncü bir rol oynadığı fikrini ortaya koymaktadır (Strate, 2004, s.7). 1967'de Jerome Agel'in hazırlamış olduğu görsel içerikleri olan *The Medium is the Massage* kitabıyla neyi kastettiğini gösterme fırsatını bularak daha geniş kitlelere erişmiştir (McLuhan ve Fiore, 1967).

McLuhan *Understanding Media* kitabının gelişmiş bir versiyonu olan ve insan üretimi olan her şeye uygulanabilecek Tetrad sorularını ortaya koymuştur:

1. Ortam neyi geliştirir veya yoğunlaştırır?
2. Ortam neyin modasını geçirir ya da neyi yerinden eder?
3. Ortam daha önce eskimiş olan neyi geri alır?
4. Ortamın kullanımı aşırıya kaçıldığında ne üretiyor veya ne oluyor?

(McLuhan ve McLuhan, 1988)

Tetrad, herhangi bir yeni buluşu, fikirleri, felsefeleri, dilbilimsel şeyleri uygulamak için oluşturulmuştur. Tetrad içindeki soruların yapısıyla, medya ekolojisinin dinamiğini ölçmeye yaramaktadır.

3. Medya Ekolojisi

1968 yılında Neil Postman'ın "Ulusal İngilizce Öğretmenler Konseyi"nde ortaya atmış olduğu medya ekolojisi kavramı çevreler olarak medyanın incelenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Hamut, 2022, s.49). Medya ekolojisi kavramı ortaya çıktıktan sonra medya anlayışlarını bu şekilde gerçekleştirmiş olan kişilerin çalışmaları medya ekolojisi geleneği içerisinde görülmüştür. Alanın önde gelen isimleri arasında Neil Postman, Marshall McLuhan, Harold Innis, Jacques Ellul, Walter Ong ve Eric Havelock gibi isimler bulunmaktadır. Medya ekolojisi, insanların, medyanın, kültürün ve bilincin karşılıklı ilişkilerinin ve bunlar arasında meydana gelen değişikliklerin ve bunların insan ortamlarındaki simbiyotik değişimlerin incelenmesidir (Cali, 2017, s.15). Arkeo-

lojik bir çalışma yapılarak var olan metinleri medya ekolojik olarak değerlendirilen Postman *On Emir*'i de medya ekolojik çalışmaların arasında görmektedir (Strate, 2011, s.15). McLuhan'ın 1970 ve 1980'lerdeki popülerliğiyle de ön plana çıkan medya ekolojisi çalışmaları McLuhan'ın vefatı sonrasında geri planda kalmıştır. İnternetin ortaya çıkmasıyla beraber yeniden ilgi çekmeye başlayan bu isimler teknoloji ve medya açısından ortamın belirleyici gücünü ortaya koyan çalışmalarıyla öne çıkmaktadır.

Kimi zaman Innis, McLuhan, Ong ve Havelock gibi isimlerden dolayı Toronto School, kimi zaman da Postman ve McLuhan'ın Newyork'ta bulundan Fordham Üniversitesindeki çalışmalarından dolayı Newyork School olarak da isimlendirilmiş olan medya ekolojisi geleneği 1998'te dernekleşmesi ve akademik yayınlar ortaya koymak için çıkartmış olduğu *Exploration in Media Ecology* dergisi ile birlikte akademik bir alt disiplin haline gelmiştir. Yukarıda belirtilen öne çıkartılan isimler dışında sözlü-yazılı çalışmalarla öne çıkan isimler, Jack Goody ve Eizabeth Eisenstein, teknoloji çalışmalarıyla öne çıkan isimler Lewis Mumford ve Albert Borgmann, kültürel çalışmalar ile öne çıkan isimler James Carey, Edmund Snow Carpenter ve Camille Paglia, Yanlılık (bias) çalışmalarıyla öne çıkan isimler Harold Innis ve Daniel Joseph Boorstin, dil çalışmalarıyla öne çıkan isimler ise Alfred Korzybski, Susanne Langer, Benjamin Lee Whorf'dur.

4. Faustçu Pazarlık Olarak Teknoloji

Postman ve McLuhan'ın geliştirmiş olduğu teknoloji yaklaşımları kökeninde bir faustçu pazarlığı temsil etmektedir. Postman teknoloji hakkında geliştirmiş olduğu "5 fikir" kapsamında zaten bu ifadeye değinmiş olsa da McLuhan'ın hazırlamış olduğu Tetrad soruları da bir ön kabulü varsaymaktadır. Ortamın bir şeyin modasını geçirdiği ya da modası geçmiş bir şeyi tekrar getirmesi aslında bir ön kabule dayanır. Televizyonun radyo da olan bir şeyin modasını geçirmesi, sosyal medyanın ise bunu yeniden getirmesini McLuhan bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu medya anlayışının ekolojik bir yaklaşımı içerdiğinin de göstergesidir. Postman ise McLuhan'ın normal ve nötr olarak gördüğü bu pazarlığı ahlaki bir açıdan ele almakta ve bu dönüşümü negatif olarak görmektedir.

Postman faustçu pazarlığı şu şekilde tanımlamaktadır: “Teknolojik değişim her zaman Faustvari bir pazarlıktır: Teknoloji verir ve teknoloji alır ve her zaman eşit ölçüde değildir. Yeni bir teknoloji bazen yok ettiğinden fazlasını yaratır. Bazen yarattığından fazlasını yok eder. Ama asla tek taraflı değildir” (Postman, 1998, s.2). Postman burada McLuhan'ın izinden gitmektedir. McLuhan, Harold Innis'ten etkilenerek oluşturduğu medya anlayışında her teknolojinin insan vücudunun bir uzantısı olarak gördüğü için duyu verilerimizi algılama, işleme ve yorumlama biçimimizde teknoloji kendini göstermektedir. Postman'da teknolojilerin düşüncelerimizi, sembollerimizi ve toplumsal yapılarımızı dönüştürdüğünü belirtmektedir. Postman ve McLuhan burada ortak olduğu nokta teknolojinin ilerlemenin sosyolojik tarafının eksik bırakılmasıdır. Çünkü teknoloji sadece makineler, bilgisayarlar, telefonlar gibi modern ekipmanlardan oluşan bir şey olarak değil aynı zamanda insan kişiliğinin fiziksel kısıtlamaları üzerine inşa edilen ve bunlara uyum sağlayan bir şey olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bir teknoloji veya medya bir kişinin kimliğini veya kültürünü etkilemektedir. Teknolojiyi daha çok içeriğinin bizi nasıl şekillendirdiğiyle alakalı olarak tanımlasak da McLuhan ve Postman için medyanın aslında zaten içeriğin bir parçasıdır. Böylelikle teknoloji ve medyanın bizatihi kendisi tarafından şekillendirildiğimizi iddia etmektedirler. Burada kullanılan teknoloji ve medya kelimeleri de tarihte var olan tüm iletişim ve teknoloji araçlarını kapsar. Teknolojik araçlar değişse de benzer etkiler doğurmaktadır. Burada öne çıkartılan teknolojinin nasıl var olduğumuza dair fenomenolojik çerçeveyi nasıl etkilediğine dikkat etmemiz gerekliliğidir.

Postman'ın özellikle belirtmiş olduğu örneğin okuryazarlığın iyi olup olmamasıyla alakalı değil, okuryazarlığın insanlar için getirmiş olduğu iyi şeyler varken bizden götürmüş olduğu önemli şeyler de olduğu fikriydi. Teknolojinin mitik bir hale alması olarak tanımladığı şey tam da buydu. Teknolojinin getirmiş olduğu şeylerin doğanın bir parçasıymışçasına görünmeye başlamasıydı. McLuhan, teknolojik etkilerin uzun süreli olmasından dolayı ortamın gerçekliğin dokusunu nasıl değiştirdiği konusunda fikir oluşturamadığımızı belirtmektedir.

Postman'ın oluşturmuş olduğu “beş fikir”de McLuhan'ın oluşturmuş olduğu Tetrad teorisi de teknoloji hakkında düşünmemize olanak tanıyan, yaşamımızın ve anlayışımızın temelde kullanmayı seçtiğimiz bu teknolojik

uzantılar tarafından nasıl şekillendirdiğini görebilmemiz açısından bir olanak sunmaktadır. Bu olanaklar çerçevesinden medya ve teknolojinin etkileri üzerine düşünülmediğinde yıkıcı bir etki yaratma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedirler. McLuhan'ın Tetrad kuramının ikinci sorusunu içeren yeni bir ortamın mevcut olan bir şeylerin modasını geçirdiği fikri Postman'ın beş fikrinden ilki olan Faustçu pazarlığa atıfta bulunmaktadır. Bir ortamın eklenmesi bir ekolojik durum olarak görülür. Ormana yeni bir hayvan eklendiğinde mevcut ormana bir hayvan eklenmiş olmaz. O hayvanın o ormanın tüm ekolojik dengesini değiştirdiğinden dolayı yeni bir orman olarak görülür. Medya ekolojisi fikrinin temelinde de bu yatmaktadır. Yeni teknolojiye ortaya çıktığında var olan şeyi ortadan kaldırmamaktadır. Daktilo gibi kültürel bir öge ya da nostaljik bir araç olarak varlığını sürdürmektedir. Postman ve McLuhan teknolojiyi bu sorular ve tanımlar bağlamında düşünürsek teknolojinin birey ve toplum üzerindeki etkisini bütünsel olarak anlamımıza yardımcı olacağını ortaya koymaktadırlar.

Medya Ekolojisi çalışmalarında teknoloji birçok kavramı kapsayıcı şekilde kullanılmaktadır. Yazı ve dil sistemleri, araçlar ve ekonomik para birimleri gibi geniş bir tanımlamanın içindedir. Medya terimi de teknoloji teriminin içinde kendine yer bulmaktadır. Örneğin Postman'ın *teknopoli* kavramı, Ellul'ün *la technique* kavramı da aynı zamanda medya kavramını kapsamaktadır (Ellul, 1965 ve Mumford, 1934). Bu bütüncül yaklaşım kimi zaman hem Postman'ın, hem McLuhan'ın hem de diğer medya ekolojistlerinin katı bir teknolojik determinist olarak görülmesini sağladı. Örneğin Mumford mega makineyi yaşamın kendisine karşı büyük bir engel görürken, Ellul, teknolojinin hızlı değişimlerinin zararlı etkilerine değinirken, Postman enformasyon patlaması ve televizyonun zararlı etkilerine değinirken, bu şekilde eleştirilere maruz kalmışlardır. Teknolojinin ahlaki etkileri ve sonuçlarının sorumlusu olarak icat edenlerin mi yoksa kullanıcılarının mı olduğu sorusu bu isimlerin teknolojinin ahlaki boyutlarıyla ilgilenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Postman bu konuya şöyle yaklaşmaktadır: *Mucitlerin ne yarattıklarını bilmeleri o kadar önemli değil. Geri kalanımızın bunu yapması önemlidir, çünkü böyle bir anlayış olmadan haritasız, pusulasız ve gideceğimiz yerin hiçbir anlamı olmayan teknolojik bir denizde sürükleniyoruz: yani, kontrol eden ideolojilerimizin farkında olmadan. Yeni teknolojilerin ideolojik önyargılarının ne olduğunu bilmenin*

kolay olduğunu söylemiyorum. Eski teknolojilerin ideolojik önyargılarının ne olduğunu söylemek bile kolay değil. Ancak, konu hakkında spekülasyon yapmanın ve böylece muhtemelen bazı pusula noktaları keşfetmenin medyayı inceleyenlerin görevi olduğuna inanıyorum (Postman, 1990, s.67)

Faustçu pazarlık, geçici dünyevi bir kazanç için şeytanla pazarlık olarak tanımlanırken hem McLuhan hem de Postman insan ve teknoloji arasında böyle bir pazarlığın olduğunu söylemektedir. McLuhan böyle bir pazarlığın olmasına karşın bir ahlaki söylem geliştirmekten Postman ahlaki veya etik bağlamda yapılmadıkça medya incelemelerinin bir anlamı olmadığı belirtmektedir. Bu pazarlığın ahlaki sonuçları her iki çalışmacı ve onların devamı olarak görülen medya ekolojisi çalışmalarının ana sorularından bir tanesidir. Bu pazarlığının sonucunun hümanist mi? Anti-hümanist mi? Yoksa toplum olarak kaybettiğimizden fazlasını mı kazanıyoruz? Yoksa kazandığımızdan fazlasını mı kaybediyoruz? (Griffin, 2014, s328-329).

Postman, teknoloji insan ilişkisinde doğrudan faustvari bir pazarlık olarak görürken aslında McLuhan'ı temel alıyor fakat kendisinin bunun potansiyel bir tehdit olarak algılaması onun bu konu da hararetle mücadele etmesini gerektiriyor. Bu yapıcı ve yıkıcı sonuçları Kral Thamus efsanesinden hareketle de yorumlamaktadır: *Thamus bütün buluşların ne işe yaradıklarını inceledi. Her bir buluşu beğenip beğenmediğini dile getirdi. Kral Thamus'un Theuth'a ait buluşların her biri için neler söylediğini sayıp dökmek çok vakit alacaktır. Fakat, sıra yazıya gelince Theuth: 'Sayın kralım, bu Mısırluların bilgeliğini ve hafızalarını geliştirecek bir başarıdır. Bilgeliğin ve hafızanın reçetesini buldum' dedi. Thamus ise: 'Ey mucitlerin piri, icat yapmak ayrı şey, icadın onu kullananlara fayda mı yoksa zarar mı getireceğini kestirmek ayrı şey. Harflerin babası olan sen, kendilerine duyduğun sevgi dolayısıyla onlardan verecekleri neticenin tam aksi bir neticeyi bekliyorsun. Yazıyı kullanmaya başlayanlar hafızalarını kullanmaktan vazgeçecekler ve unutkanlaşacaklar. Bir şeyleri hatırlamak için iç kaynaklarını kullanmak yerine harici birtakım işaretlere bel bağlayacaklar. Sen hafıza için değil, hatırlama için bir reçete keşfettin. Bilgeliğe gelince, öğrencilerin, hakikati olmayan bilgilerleri sayesinde şöhrete ulaşacaklar fakat aslında bir yol göstericiden yoksun öğrencilerin sadece malumat sahibi olacaklar. Sonuçta belki bilgili sayılacaklar ama birçok şeyin cahili olacaklar. Gerçek birer bilge olmak yerine bilgeliğin gururuyla yetinen bu insanlar toplum için de birer yük haline gelecekler (Platon, 2017, s.12).* Bu Faustçu pazarlık

içerisinde teknolojinin verdikleri ve aldıkları hususunda hangi tarafa karşı yatkın olunduğu ve bilinçli olarak aranan düzeyin denge de nasıl oluşturulabileceği başlı başına bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Öngörülemeyen sonuçların varlığından bahsedilen bir durum da bu dengenin sağlanması mümkün görünmemektedir. Fakat Postman, McLuhan ve diğer araştırmacılar tarafından bu dengeyi oluşturmamıza yarayacak olan yaklaşımlar, teknolojinin yalnızca dünyaya ilişkin algısal bakış açımızı değil tüm kültürümüzü değiştirme potansiyeline sahip olduğunu görmemizi sağlamaktadır.

Sonuç

Teknolojinin modern dünyadaki gelişimi ve iki dünya savaşının sonuçları, teknoloji ve medya çalışmacılarını durumu incelemelerinde daha negatif bir konuma geçirmiştir. İlk dönem klasik teknoloji felsefecileri olarak da tanımlanan bu isimler kimi zaman teknofobik olarak da adlandırılmıştır. Bu isimlerin teknolojiye bütüncül yaklaşımları ve sorgulamaları kendilerinden sonra gelen araştırmacıların insan ve teknoloji ilişkisindeki Aristoteles'ten miras olarak gelen nötr ve araçsalcı yaklaşımı sorgulamaya ve yeni keşifler yaratmasına imkan vermiştir. 1968 yılında kavramın ortaya çıkmasıyla beraber şekillenmiş olan medya ekolojisi, çevre olarak medyayı inceleyerek gönderen ve alıcı ekseninde dikkati ortama çekmiştir. Ortamın iletişim çalışmalarında belirleyici bir gücü olduğunu düşünen medya ekolojistleri dünya tarihini de bir teknoloji tarihi olarak gören çalışmalar ortaya koymuşlardır. Son 50 yılda telekomünikasyon alanında yaşanmış olan radikal değişimler insanlar üzerinde ortamların etkisini daha da fazla ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmalardan yola çıkarak medya ekolojisi geleneğinin kurucu unsurları olan Postman ve McLuhan gibi isimler teknoloji insan arasındaki ilişkiyi McLuhan'ın da ifadesiyle "biz kullandığımız araçları şekillendiririz, araçlarda onları kullanmamızdan dolayı bizi şekillendirmektedir" düşüncesiyle tanımlamaktadırlar. Teknolojinin insanlar üzerinde belirleyici bir gücü olduğunu düşünen medya ekolojisi geleneği teknolojik determinizmle suçlanmasına karşın onların teknolojiyle olan ilişkisi faustçu bir pazarlık olarak görülmelidir. Postman'ın kullanmış olduğu bu kavram medya ekolojisinin teknolojiye yaklaşımını ortaya koymaktadır. Teknolojinin insanlara vadettiği şeyler karşılığında insanlardan

bir şey götürdüğü fikrine dayanan bu teknoloji anlayışı, insan ve teknoloji arasındaki ilişkiyi ve insanlar üzerindeki teknolojinin etkisini görmek açısından önemli bir projeksiyon sunmaktadır. Postman'ın "5 things" ve McLuhan'ın "Tetrad" kuramı medya ekolojisinin bu anlayışını mevcut teknolojik durumları incelemek için araştırmacılara bir araştırma tasarımı sunmaktadır. Gelişen teknolojik ilerlemeler ve özellikle dijitalleşme, sosyal medya ve algoritma konularından hareketle bu teknolojik sorgulamalara ihtiyaç olduğu açıktır. McLuhan'ın teknolojinin ve insan üretimi şeylerin neleri geliştirdiği, eskittiği, tersine çevirdiği ve aşırıya kaçıldığında ne olduğunu bulmak için geliştirmiş olduğu "Tetrad kuramı" ve Postman'ın teknoloji-insan ilişkisi açısından geliştirmiş olduğu "5 things" teknoloji soruşturmaları açısından bizlere olanak sağlamaktadırlar.

Kaynakça

- Barnes, S. (2019). "Education and Technology: A Cultural Faustian Bargain". *Bulletin of Science, Technology & Society*, 19(1), 11-16. <https://doi.org/10.1177/027046769901900103>
- Cali, D. (2017) *Mapping Media Ecology: Introduction to the Field*. New York: Peter Lang.
- Carpenter, E. ve McLuhan, M. (1960) *Explorations in communication*. Boston: Beacon Press.
- Ellul, J. (1965). *Propaganda: The formation of men's attitudes* New York: Vintage.
- Em, G. (2014). *A First Look at Communication Theory*. New York: Mcgraw-Hill Education.
- Hamut, A. H. (2022). "Medya Ekoloji Geleneği ve Türkiye'ye Yansımaları". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20/39, 47-76. <https://doi.org/10.55842/talid.1110466>
- McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg galaxy: The making of typographic man*. Toronto: University of Toronto Press.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: Extensions of man*. New York: McGraw-Hill.

- McLuhan, M. ve Fiore, Q. (1967). *The medium is the message: An inventory of effects*. London: Penguin Books.
- McLuhan, M. ve McLuhan, E. (1988). *Laws of media: The New Science*. Toronto: University of Toronto Press.
- Mumford, L. (1934). *Technics and civilization*. New York: Harcourt, Brace and Co.
- Karçı, H. D. (2023). "Reklamcılıkta Deepfake Uygulamasına Neil Postman'ın Bes, Fikirli Perspektifiyle Yaklaşmak: Durum Çalışması". *International Social Mentality and Research Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 9(68): 2864-2886. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/sm_ryj.68267
- Lum, C. M. K. (2006). *Perspectives on Culture, Technology and Communication: The Media Ecology Tradition*. Hampton Press.
- Platon. (2017). *Phaidros*. İstanbul: Say Yayınları.
- Postman, N. (1990). "Media and Ideology". *ACA Bulletin*, 71(Ocak), 63-70.
- Postman, N. (1999). *Building a bridge to the eighteenth century: How the past can improve our future*. New York: Alfred A. Knopf.
- Postman, N. (2006). *Teknopoli: Yeni Dünya Düzeni Çev*: Mustafa Emre Yılmaz, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Postman, N. (1998). "Five things we need to know about technological change". *Conference in Denver, C.O.*. Alman yer: <http://web.cs.ucdavis.edu/~rogaway/classes/188/materials/postman.pdf>
- Postman, N. (2000) "The Humanism of Media Ecology". MEA (Media Ecology Association), *Inaugural Media Ecology Association Convention*, New York, 16-17 Temmuz 2000.
- Strate, L. (2004). "A Media Ecology Review". *Communication Research Trends*, 23(2), 3-48.
- Strate, L. (2011). *Media Ecology- An Approach to Understanding the Human Condition*. Newyork: Peter Lang.

Strate, L. (2014). *Amazing ourselves to death: Neil Postman's Brave New World revisited*. New York: Peter Lang.